

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä ydinenergialaki (HE 24/2026) ehdotetaan säädettäväksi uusi ydinenergialaki sekä muutettaviksi lukuisia muita lakeja sääntelyn yhteensovittamiseksi ehdotetun uuden ydinenergialain kanssa. Nykyinen ydinenergialaki kumottaisiin. Hallituksen mukaan tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa erikokoisten ydinlaitoshankkeiden toteuttamista, parantaa niiden kustannustehokkuutta sekä vahvistaa Suomen asemaa houkuttelevana ydinenergian tuotannon ja uusien laitosten rakentamispaikkana. Hallituksen esityksen tavoitteet eivät ole kannatettavia eikä esityksessä niitä vakuuttavasti perustella. Esitys on laadittu energiayhtiöiden etuja silmällä pitäen, mikä ei voi olla lainsäädännön uudistamisen lähtökohta.

Tosiasiassa hallituksen esityksessä on kyse energiayhtiöiden etujen ajamisesta demokraattisen päätöksenteon, turvallisuuden, ympäristön ja luonnon sekä ilmaston kustannuksella. Lakiuudistuksen tavoitteet tähtäävät ennen kaikkea ydinvoimayhtiöiden taloudelliseen etuun, eivät yhteiskunnan kokonaisuuteen ja ydinenergian käytön riskienhallinnan parantamiseen.

Ilmastokriisin ratkaiseminen edellyttäisi energian kokonaiskulutuksen vähentämistä energian säästämisen ja energiatehokkuuden parantamisen keinoin. Ydinvoiman edistäminen vie kehitystä toiseen suuntaan. Ydinvoimaa lisäämällä pyritään vastaamaan globaalin energiateollisuuden haluamalla tavalla sähkönkulutuksen voimakkaaseen kasvuun ns. sähköisen siirtymän myötä. Sähköistä siirtymän vauhdittamista perustellaan myös vastaamisella ilmastomuutokseen. Ydinvoiman lisärentaminen ei kuitenkaan ole missään määrin nopein, saati kustannustehokkain tapa vastata ilmastotavoitteisiin. Ydinvoimalla tuotettu sähkö tulee todennäköisesti korvaamaan pääasiassa uusiutuvalla energialla tapahtuvaa sähköntuotantoa, ja vain hyvin vähäisessä määrin fossiililla polttoaineilla tapahtuvaa sähköntuotantoa. Tämä todetaan myös hallituksen esityksen vaikutusarvioinnissa.

Samaan aikaan on syytä muistaa, että niin ydinvoimaloiden polttoaineeksi tarvitseman uraanin lounhintaan kuin ydinjätteen käsittelyyn ja sen loppusijoittamiseen liittyy liuta ratkaisemattomia ympäristökysymyksiä. Ydinvoimasta koituu ympäristöhaittoja koko tuotantoketjun ajan, aina uraaninlouhinnasta loppusijoitukseen asti, ja katastrofaalisen onnettomuuden riski on olemassa ketjun jokaisessa vaiheessa.

Paitsi että hallituksen esitys tulee todennäköisesti lisäämään energiankulutusta, hallitus on muutosten myötä luovuttamassa isoille energiayhtiöille entistä vahvemman aseman energiamarkkinoilla, mikä tuo niille myös vahvemman yhteiskunnallisen valta-aseman. Energiantuotantolaitokset ovat osa yhteiskunnan kriittistä infrastruktuuria, ja ydinvoimaloihin liittyy erityisiä geopolitiittisiä herkkyyksiä ja turvallisuusuhkia.

Periaatepäätöksen sisältövaatimukset ja eduskunnan ratkaisuvasta takaavat demokratian toteutumisen

Eduskunnan tulee saada päättää, kuten tähänkin asti, ydinvoiman rakentamista koskevan periaatepäätöksen kumoamisesta tai voimaan jättämisestä. Ei ole hyväksyttävää, että periaatepäätöksen ratkaiseminen jätetään kokonaan valtioneuvoston, ja pienten ydinlaitosten osalta työ- ja elinkeinoministeriön virkakunnan, harkintaan. Hankkeen periaatepäätös ei jatkossa vaatisi enää lausuntoa suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunnan kunnanvaltuustolta ja naapurikunnilta, eikä siten kunnan

suostumusta. Esityksellä heikennetään demokratian perusperiaatteita ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksia itseään koskevaan päätöksentekoon.

Periaatepäätöshakemuksesta ei esityksen mukaan tarvitse jatkossa hankkia myöskään Säteilyturvakeskuksen (STUK) alustavaa turvallisuusarviota eikä ympäristöministeriön lausuntoa. YVA-lakia sovellettaisiin vasta ydinlaitoshankkeiden rakentamislupavaiheessa, mikä tarkoittaa sitä, että keskeinen periaatepäätös hankkeesta olisi tehty kokonaan, edes sijoituspaikkakunnan, kansalaisia kuulematta. Niin YVA-prosessin perusteltu päätelmä kuin STUKin alustava turvallisuusarvio sekä ympäristöministeriön ja asianosaisten kuntien lausunnot tulee katsoakseni jatkossakin liittää periaatepäätöshakemukseen - tämä on ylipäänsä ydinenergiahankkeiden sosiaalisen hyväksyttävyyden vähimmäisedellytys.

Mitä periaatepäätöksen sisältöön tulee, päätöksenteossa tulisi jatkossakin olla jo varhaisessa vaiheessa saatavilla kaikki tarvittavat tiedot ydinvoimalahankkeista, jotta yhteiskunnan kokonaisuus tulee asianmukaisesti arvioiduksi. Periaatepäätöksessä ei enää esityksen mukaan käsiteltäisi tarkemmin muun muassa ydinlaitoksen sijaintipaikkaan ja laitosteknologiaan liittyviä asioita, vaan näitä käsiteltäisiin periaatepäätöksestä erillään itsenäisissä menettelyissä, joissa Säteilyturvakeskus on toimivaltainen viranomaisena. Periaatepäätöksen tietosisältöä ei missään nimessä tule tällä tavoin vähentää, jotta yhteiskunnan kokonaisuus voidaan arvioida luotettavasti ja oikea-aikaisesti. Yksityiskohtaiset tiedot ovat tarpeen myös rakentamis- ja käyttöluvuissa, jotta ydinenergian turvallinen käyttö voidaan varmistaa lupavaiheessa.

Samojen lupa- ja päätösmenettelyiden on ilman poikkeuksia koskettava niin sanottuja pienydinvoimaloita. Ydinvoiman riskit ovat olemassa kaikissa fissioon perustuvissa laitoksissa, eikä vastuu periaatepäätöksestä voi olla sektoriministeriöllä. Arvioinnin ja päätöksenteon pitää myös pienten reaktorien osalta olla riittävän tiukasti säännelty.

Rakentamis- ja käyttölupasääntelyä ei tule keventää

Periaatepäätöksen lisäksi myös käyttölupien sisältöä tullaan supistamaan hyvin kyseenalaisin energiayhtiöiden eduista lähtevin perustein: "investointivarmuuden lisäämisen" nojalla. Rakentamisluvassa ja käyttöluvassa ei enää käsiteltäisi yksityiskohtaisesti ydinjätehuollon tai ydinmateriaalivalvonnan järjestämistä taikka laitoksen turvallisuuteen liittyviä teknisiä asioita, vaan ne ratkaistaisiin erikseen työ- ja elinkeinoministeriössä ja Säteilyturvakeskuksessa.

On äärimmäisen huolestuttavaa, että valvonnan painopiste siirretään hyväksymismenettelyjen vähentämisen myötä ydinvoimaloiden jälkivalvontaan. Hallituksen esityksen vaikutustenarvioinnissa todetaan, että STUK-määräyksissä esitettävien vaatimusten määrä vähenisi noin 70–80 prosenttia verrattuna nykyiseen STUK-määräys- ja ydinturvallisuusohjekokonaisuuteen. Hankekehittäjiltä ja luvanvalvontajilta edellytetään seurauksena ”hyvää kykyä” suunnitella ja arvioida itse oman toimintansa turvallisuutta. On aivan selvää, että tällä tavoin siirretään liian paljon vastuuta ydinlaitostoimijoille toiminnan säännönmukaisuudesta huolehtimisessa.

Uutena laissa säädettäisiin ydinlaitoslupien siirtämisestä toisen hallintaan, mikä mahdollistaisi laitokseen liittyvän hankekehityksen, rakentamisen, käytön ja käytöstä poiston toteuttamisen verkostomaisesti eri yritysissä. Ydinlaitoslupien siirtämisen mahdollistaminen ei nähdäkseni ole kannatettavaa, vaan toiminnanharjoittajilta tulee edellyttää pitkäjänteistä vastuuta ja toimintaa, kuten kumotavassa sääntelyssä.

Ydinjätteen ylisukupolvinen riski korostuu, jos ulkomainen tuonti sallitaan

Hallituksen esityksessä ollaan sallimassa ulkomaisen ydinjätteen käsittely ja väliaikainen varastointi Suomessa valtioneuvoston luvalla. Myös ulkomaisen ydinjätteen tuonti Suomeen loppusijoitettavaksi olisi sallittua, edellyttäen että sen määrä on vähäinen.

Ulkomaisen ydinjätteen käsittely, tuonti ja loppusijoittaminen Suomessa missään määrin ei ole hyväksyttävissä. Ulkomaisen ydinjätteen vastaanottaminen rikkoo yleisesti hyväksytyä olevaa vastuunjaon periaatetta, jonka mukaan hyödyt ja haitat kohdistuisivat samaan yhteiskuntaan. Ydinjätteet säilyvät vaarallisina jopa satojatuhansia vuosia. Tämä tekee niistä täysin erilaisen riskiluokan kysymyksen kuin mikään muu jätehuolto. Vaikutukset ja riskit ovat ylisukupolvisia. Kun tähän yhdistetään rajat ylittävä kuljettaminen sekä ydinjätteiden alkuperää koskevat epävarmuudet ja lopullisen vastuun siirtyminen Suomen valtiolle, riskien mittakaava kasvaa olennaisesti.

Ydinjätehuollon kansainväliset yhteisratkaisut ovat epärealistisia nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa, jossa kansainvälisiä sopimusjärjestelmiä heikennetään. Suomessa syntyneen ydinjätteen viedäminen loppusijoitettavaksi muualle ei ole kaupallisessa mittakaavassa mahdollista, eikä tilanne ole muuttumassa. Siksi Suomessa syntyneiden ydinjätteiden loppusijoittamiseen Suomessa on aina varauduttava, ja ydinvoiman lisääntyvän käytön myötä myös ydinjäte kaikkine ongelmineen tulee lisääntymään.

Ulkomailla syntyneiden ydinjätteiden ominaisuuksia ei välttämättä myöskään tunneta riittävällä varmuudella, ja tietojen puutteellisuus tai epäluotettavuus voi jäädä pysyväksi ongelmaksi. Tämä on luonnollisesti turvallisuusriski, kun kyse on materiaalista, jonka hallinta edellyttää äärimmäistä tarkkuutta ja valvontaa koko sen elinkaaren ajan, mukaan lukien loppusijoituslaitoksen pysyvän sulkeamisen jälkeinen aika.

Taloudellinen vastuu on ongelman ytimessä. Ulkomaista ydinjätettä koskevissa loppusijoitusjärjestelyissä valtio ottaisi riskin myös siitä, että kustannukset ja kustannuksia aiheuttavat tekniset ongelmat realisoituvat, kun alkuperäiset toimijat ovat poistuneet vastuunkantajina.

Pienydinvoiman riskejä ei voi sivuuttaa

Hallituksen esitys helpottaisi huomattavasti pienydinvoimaloiden (nimellislämpöteho yhteensä 50 megawattia) rakentamista. Pienten modulaaristen ydinreaktoreiden (nk. SMR-laitosten) edistämiseksi ehdotetaan otettavaksi käyttöön tyyppihyväksymisen kaltainen ydinlaitoskonseptin arviointi. Lisäksi mahdollistetaan ulkomailla kehitettyjen ratkaisujen käyttöönotto Suomessa.

SMR-laitosten rakentaminen on mahdollista myös nykysääntelyn puitteissa, eikä ole yhteiskunnan kokonaisedun mukaista ryhtyä purkamaan sääntelyä vain energia-alan yhtiöiden edun vuoksi. Ydinvoimalaitoksella on aina merkittäviä paikallisia vaikutuksia sen koosta riippumatta, ja ydinvoiman riskit ovat olemassa kaikissa fission perustuvissa laitoksissa. Pienydinvoiman ympäristövaikutuksia on tutkittu vasta vähän.

Pienydinvoimalle asetettu 50 megawatin raja on pitkälti mielivaltainen. Pienydinvoimaloiden kohdalla tulisi noudattaa samaa lupa- ja päätösmenettelyä kuin suurempien laitoksien kohdalla, ilman poikkeuksia. Yhteiskunnan kokonaisedun toteutumisen kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että periaatepäätöksen ratkaiseminen pienten ydinvoimalaitosten osalta annetaan sektoriministeriön (TEM) käsiin, vaan ratkaisuvallan pitäisi olla nykyiseen tapaan valtioneuvostolla. Lisäksi kaikkien ydinvoimahankkeiden toteutuksen tulisi tapahtua niin, että kuntien asianmukaiset vaikutusmahdollisuudet hankkeen eri vaiheissa turvataan.

Uusien ydinvoimaloiden rakentaminen vaatisi erittäin suuria tukia. TEM:in julkaiseman selvityksen (2026) mukaan 6 x 400 mw kokoinen SMR-ydinvoimala vaatisi vähintään 2,4 ja jopa 21,3 miljardin euron valtiontuen. Vertailun vuoksi, samaan aikaan Suomessa on täysin markkinaehtoisesti toiminnassa ja rakenteilla (2026 loppuun mennessä) 1,7 GW edestä akkuja, joilla sähkön hintojen vaihtelua voidaan tasata.

Koska pienydinvoimaratkaisuja suunnitellaan kaukolämmöntuotannossa sijoitettavan kaupunkeihin tai niiden lähelle, tulee niiden sosiaalinen hyväksyttävyyys nousemaan keskeiseksi kysymykseksi päätettäessä teknologian käyttöönotosta. Laitosten sijoittuminen ja syntyvän jätteen muodostuminen sekä laitosten turvallisuus tulevat nousemaan olennaisiksi teemoiksi SMR-laitoksia koskevia päätöksiä tehtäessä. Ydinenergialain uudistuksessa esitetyt demokratiaa ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia radikaalisti vähentävät muutokset sekä lupaprosessien keventäminen ja niistä seuraava turvallisuus- ja ympäristövaikutusten arvioinnin mahdollinen heikentyminen ovat vakava ongelma. SMR-laitoksi koskevat hankkeet tulevat kohtaamaan voimakasta vastustusta ja ne tulevat nousemaan isoiksi ympäristö- ja yhteiskuntapoliittisiksi kiistakysymyksiksi alueilla, joille niitä suunnitellaan.

Ydinaseiden salliminen heikentäisi Suomen turvallisuusasemaa - kielto tulee pitää voimassa

Talousvaliokunnan mietintöön on otettu ydinräjähdekiellon kumoamista koskevan hallituksen esityksen HE 72/2026vp ja puolustusvaliokunnan siitä tekemän mietinnön PuVM 4/2026vp mukaiset muutokset ydinenergialakiin. Niiden mukaan ydinenergialain ydinräjähteiden kieltoa koskeva säännös kumottaisiin. Voimassa olevassa ydinenergialaissa ydinasekielto sisältyy 4 §:än. Talousvaliokunnan mietinnössä ehdotetaan uutta ydinenergialakia koskevan esityksen (HE 24/2026vp) ydinräjähdekielloa koskevan 6 §:n poistamista. Lisäksi ydinenergialain ydinräjähderikosta koskevaa viittaussäännöstä rikoslakiin muutettaisiin tämän mukaisesti. Ydinenergialakiin ei muutosten myötä sisältyisi enää ydinasekieltoa eli kansallista ydinräjähteiden maahantuonnin, valmistamisen, hallussapidon ja räjäyttämisen kieltoa.

Talousvaliokunta ei ole kuullut asiantuntijoita kyseisestä hallituksen esityksestä eikä eduskunta ole vielä esitystä hyväksynyt, joten on hyvin kyseenalaista, voiko valiokunta ylipäänsä ottaa tällaisia muutoksia osaksi mietintöään niitä edes asianmukaisesti tutkimatta.

Ydinräjähdekiellon purkaminen ja ydinaseiden salliminen Suomen alueella heikentäisi Suomen turvallisuutta dramaattisesti, päinvastoin kuin hallituksen esityksessä HE 72/2026vp väitetään. Esityksellä poistettaisiin ydinenergialaista ydinräjähteitä koskeva kielto ja lisättäisiin rikoslain ydinräjähderikospykälään poikkeusperusteet, joiden mukaan kriminalisointi ei koskisi esimerkiksi puolustusyhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa.

Ydinaserajoitusten purkaminen on ristiriidassa perustuslain takaaman Suomen täysivaltaisuuden kanssa. Ydinaseiden tuomisesta Suomen alueelle tai kuljettamisesta Suomen alueen kautta ei seuraisi minkäänlaista Suomen määräysvaltaa suhteessa niihin. Tällainen määräysvalta olisi ydinsulkusopimuksen (SopS 10-11/1970) 2 artiklan vastainen järjestely. Naton ydinasevaltioiden ydinaseet ovat niiden kansallisia ydinaseita ja kansallisten päätösten piirissä.

Muutoksen myötä ydinaseiden maahantuonnin, kuljettamisen tai varastoinnin sallittavuus riippuu nimenomaan puolustusyhteistyötä koskevasta päätöksenteosta. Puolustusyhteistyöllä viitataan erityisesti Suomen ja Yhdysvaltojen välillä solmittuun DCA-sopimukseen, jossa vieraille valtiolle eli Yhdysvalloille annetaan oikeus tuoda Suomeen aseita, muuta kalustoa ja joukkoja sekä perustaa

tukikohtia ja asevarastoja. Sopimuksessa Yhdysvallat sitoutuu vain ”kunnioittamaan” Suomen lainsäädäntöä ei ”noudattamaan” sitä. Kunnioittamisen suhteenkin asetetaan vahvoja varauksia.

Eduskunta hyväksyi DCA-sopimuksen siinä käsityksessä, että ydinenergialain ydinasekielto turvaisi Suomen ydinaseettomuuden. Sopimus hyväksyttiin poikkeuksena perustuslakiin juuri sen perustuslain 1 § 1 momentin täysivaltaisuutta rajaavan vaikutuksen vuoksi. Vieraalle valtiolle annettiin DCA-sopimuksella ennennäkemätön valta käyttää Suomen aluetta. Nyt tätä perustuslakipoikkeusta ehdotetaan laajennettavaksi ja vieläpä joukkotuhoaseiden – ydinaseiden – sallimista koskien. Se ei ole missään määrin hyväksyttävää, ei perustuslainkaan näkökulmasta. (Eriävä mielipide 2, PeVL 38/2026vp)

On selvää, ettei DCA-sopimuksen mukaan Yhdysvalloilla ole mitään velvollisuutta kunnioittaa etenkin Suomen *poliittisia näkemyksiä* ydinaseiden suhteen sen jälkeen, kun laissa olevat rajoitteet on purettu. Sopimuksen mukaan tällaiset poliittiset näkemykset tai kannat eri asioista voidaan ”ottaa huomioon”, mikä on ”kunnioittamistakin” kevyempi muotoilu. Ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon (UaVL 4/2026vp) jätetyssä eriävässä mielipiteessä katsotaan, että mikäli ydinasekielto puretaan laista, tulisi DCA-sopimukseen itsessään edellyttää kirjausta ydinaseiden kiellosta. Käytännössä se tarkoittaisi sopimuksen irtisanomista ja uudelleen neuvottelua. Käsitys saa tukea valiokuntien asian-
tuntijalausunnoista.

Yhdysvaltojen ydinaseiden oletetut kohteet Venäjällä sijaitsevat aivan Suomen rajan tuntumassa mm. Muurmanskin ja Kuolan alueella. Ydinasekiellon poistaminen lisää riskiä, että Yhdysvallat käyttää taktisia ydinaseita Suomen aluetta tai ilmatilaa hyödyntäen näihin kohteisiin iskemiseksi suurvaltojen aseellisen konfliktin eskaloituessa ydinsodaksi tai jo ydinsodan uhatessa. Suomeen sijoitetut ydinaseet tai ydinaseisiin tai niiden kauttakulkuun liittyvä infrastruktuuri olisivat sotilaallinen kohde, mikä heikentäisi Suomen turvallisuutta.

Esityksen taustalla vaikuttavat Pohjois-Atlantin Liitto Naton suunnitelmat ydinaseitten hajauttamisesta osana ns. Naton ydinasesuunnittelua. Niin sanotun ydinpelotteen taustalla on ajatus, että Venäjä pidättäytyisi rajoitetusta ydinaseiskusta, koska se pelkäisi Naton vastaiskua, jolle ydinaseiden hajautus antaisi enemmän mahdollisuuksia. Tosiasiassa asetelma johtaisi kuitenkin siihen, että Venäjän pitäisi tiedossa olevien eurooppalaisten ydinasetukikkohtien lisäksi maalittaa hyvin laajasti myös kohteita, joiden sijaintia se ei voi varmuudella tietää. Hajautussuunnitelmat siis pikemminkin lisääisivät ydinsodan riskiä. Hajautus ei ole este ennaltaehkäisevälle iskulle, vaan se päinvastoin altistaa suuremman osan Euroopasta sekä konventionaalisille että ydinaseiskuille. Taktisten ydinaseiden käyttökynnys on lisäksi strategisia alhaisempi, mikä aiheuttaa eskalaatoriskejä. Taktisten ydinaseiden kantolaitteet ovat usein kaksikäyttöisiä, mikä sekin lisää väärinymmärrysten vaara.

Ydinaseiden hajauttamiseen liittyen useat eurooppalaiset maat ovat muuttamassa hävittäjiään ydinaseiden käyttöön soveltuviksi. Kysymys on keskeisesti amerikkalaisista F-35A-hävittäjistä, joita myös Suomi on päättänyt tilata 64 konetta. On mahdollista, että osa Suomenkin tilaamista hävittäjistä voidaan muuttaa ydinaseita kantamaan kykeneviksi kaksikäyttöhävittäjiksi. Tämä mahdollisuus lisää vielä erikseen Suomeen kohdistuvaa eskalaatoriskä, jos ydinaseet sen alueella sallitaan.

Ehdoton ja kattava ydinasekielto on pidettävä Suomen lainsäädännössä. Suomen tulisi puolustaa pohjoismaisen ydinaseettomuuden linjaa, toimia aseistariisunnan ja ydinaseettoman maailman puolesta, sotaa ja militarismia vastaan ja maailmanrauhaa edistäen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 10.6.2026

Johannes Yrttiaho [vas.]